List 52.

NOVICE

Tečaj XXXIII.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold, za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 29. decembra 1875.

Obseg: Predenica na deteljših. — Iz občnega zbora družbe kmetijske Kranjske 14. nov. t. l. (Konec.) — Pomoč zoper ozebljino. — Postava o stavbah na Kranjskem. (Dalje.) — Ozir na državni zbor Dunajski. — Mnogovrstne novice. — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Predenica na deteljših.

Po najnovejšem poročilu prof. dr. Haberlandt-a. *)

Po sporočilu dr. Frid. Haberlandta, profesorja na viši poljedelski šoli Dunajski, je predenica (Kleeseide, Cuscuta epithymum L.) zeló razširjena po vseh delih sveta. Naši gospodarji poznajo to nadlogo, o kateri prof. Haberlandt trdi, da, čeravno se o njej ne vpije toliko kakor o trtni uši (Phylloxera), je že več in bo še več škode naredila kakor silno razupita uš.

Med Evropskimi predenicami so najbolj znane tri, namreč: 1) predenica na vrbah, jelšah, hmelju in koprivah, 2) predenica na laniših, in 3 predenica na deteljših, posebno pri rdeči detelji.

Ker učena botaniška razprava, ki jo nahajamo v Haberlandtovem poročilu, kmetovalce le malo mikati utegne, zato prestopimo brž na to, kako se ta škodljivka, ki se je vsak gospodar posebno na deteljši bojí, zatira in pokončuje.

Prof. Haberlandt našteva najprej vsa sredstva, ki so dozdaj znana za pokončavanje predenice, potem pa priporoča to, kar on za najbolji pripomoček zoper to sovražnico rdeče detelje ima.

Schwarz piše v svoji kmetijski knjigi, da nič ne pomaga zoper predenico plesti in ruvati jo zato, ker se koreninice predenice tako okoli deteljnih koreninic opletejo, da se predenica pri ruvanji utrga, potem pa se jih v malo dneh, namesto ene deset pokaže, ki deteljo morijo. — Iz tega se vidi — piše Haberlandt — kako malo so o Schwarzovem času rastlinoznanci poznali naturo tega plevela.

Dombasle svetuje, naj se namesto, kjer se obilo predenice nahaja, poženó ovce, da se ondi celo leto pasejo.

Fries priporoča, naj se okoli onega mesta, kjer se predenica nahaja, graben skoplje in tam slama sožge.

Baron Babo priporoča polivanje predeničnega gnjezda z železnim vitrijolom, v vodi raztopljenim. On pravi, da železni vitrijol hipoma pokonča predenico, detelji pa ne škoduje.

J. Baker svetuje, naj se na deteljše s predenico potrosi surovega žveplenokislega kalija, po katerem pravi, da je čudeže videl na njivi, kjer je nemška detelja s predenico okužena stala, brez škode za deteljo samo.

Časnik „Badisches Wochenblatt“ ne pozná boljega pripomočka zoper predenico, kakor je kuhinjska sol, ki se ali v vodi raztopljena po deteljši polije ali pa kakor mavec (gips) v prahu čez deteljo raztrosi.

Prof. Haberlandt gledé na vse to, da nasvetovana sredstva malo ali nič ne pomagajo, priporoča to-le:

Poduči naj se za to delo nalašč najet umen delavec, kateremu se izroči celo delo; on naj prehodi po prvi deteljni košnji, in gleda, kje se najprej prikazuje predenica; za ta prehod pa naj si izvoli le zmirom en ozek kos njive, da nič ne zgreši; pred vsem naj potem zaznamova vsako mesto, kjer je predenično gnjezdo s količki ali vejicami, pri vsakem gnjezdu naj potem vso s predenico zapredeno deteljo tikoma pri tleh s srpom požane; pri tem bo videl, kako daleč predenica sega, in bo raji še poldrugi čevelj deteljša krog in krog pokosil. Tako pokošena detelja in predenica se zaveže v prt in iz polja odnese na kup; ko je s cele njive vkup znošena predenična detelja na tem kupu, se na zadnje sožge. Se ve da mora delavec na tanko paziti, da vso predenico čisto iz deteljša spravi. Če je delavec s košnjo deteljnih štibel tudi precej globoko v zemljo segel, se bode detelja vendar še kmalu porastla.

Da pa se bode vse to vspešno moglo dovršiti, je treba z delom že začeti, dokler ni še preveliko predeničnih gnjezd po njivi.

Haberlandt naposled priporoča, naj gospodar delavca nadzoruje, kajti le preveč je med kmetovalci razširjena misel, da se ne dá nič storiti zoper to nadlogo, katera se navadno pa nespametno pripisuje vremenu in zemlji.

*) Po časniku „Oest. Landw. Wochenbl.“

Iz občnega zbora družbe kmetijske Kranjske

24. novembra t. l.

(Konec.)

Še drugi predlogi Metliške podružnice so bili sledeči:

Naj se ne dá nikomur pravica svinje in konje rezati, ki se ne izpriča, da se je teh operacij znanstveno izučil. Podružnica opira ta predlog na nesreče, ki se pogostoma godijo po neizučenih rezárjih. — Zbor sklene, naj odbor ta predlog po vrednosti prevdari in stori, kar je potreba, da se navedene nesreče odvrnejo.

Podružnica dalje želi popotnih učiteljev za vinorejo in poljedelstvo, — ta predlog se priporoči sub-

vencijskemu odboru. Isto tako se priporoči subvencijskemu odboru predlog o obdarovanji Ivana Eisenzopf-a v Poljanah za njegovo nesebično in koristno delovanje v povzdigi sadjereje.

Podružnica Rateška po predstojniku svojem, vitezu Gutmansthalu, predlaga:

Naj družba kmetijska skrbí za to, da bodo svilorejci svoj pridelek lože prodali kakor dozdaj. — Zbor nalaga odboru, naj stori vse, kar vitez Gutmansthal v ta cilj in konec priporoča, pa skrbi naj tudi zato, da se po deželi več moštnega sadja (tepek itd.) zasadi. Poleg tega zbor sklene, naj se vitezu Gutmansthal-u topla zahvala izreče za jako marljivo delovanje v podružnici Rateški.

Podružnica Kranjska želi po svojem predstojniku gosp. Jugovcu, naj bi se nova mera in vaga za vse razdelke ne vpeljala naenkrat zarad velikih težav, ki jih bo ta novost ljudstvu prizadjala, ampak naj bi se vpeljala poredoma v 4 letih. — Ker je postava o novi meri in vagi za prihodnje leto že po vsem cesarstvu oklicana, ni več mogoče, da bi se predlog podružnice izvršil.

Po predlogu podružnice Brdsko-Podpeške se je sklenilo 7 pridnim sadjerejcem pohvalna pisma poslati.

Ker je že pozno bilo in je več udov zapustilo zbornico, in tedaj ni bil zbor več sklepčen, zato se je obravnava novih kmetijskih podružnic morala opustiti; po takem bo nalog glavnega odbora, da sam to stvar vredi in prihodnjemu občnemu zboru poroča.

Gosp. Šolmajer pojasnuje nasproti „Tagblattovemu“ hudobnemu napadu na družbeni vrt svoje delovanje na tem vrtu in izročí popis gospodarstva leta 1874 in 1875.

Konečno dr. Janez Bleiweis poroča o 25letnici podkovske in živinozdravniške šole v Ljubljani. Poročilo to je bilo že natisnjeno v 48. listu „Novic“.

Gosp. predsednik baron Wurzbach se mu kot ustanovitelju in vodji te učilnice s toplo besedo zahvaluje, rekši, da le oni je pravi domoljub, ki domoljubje svoje nevtrudljivo v dejanji brez lastne sebičnosti kaže. Dr. Bleiweis se zahvaljuje gosp. predsedniku za tako častno priznanje, pa velik del zaslug — reče — gre tudi onim možem, ki ž njim vred delujejo na naši šoli, posebno pa gosp. Skaletu, ki je 25 let izvrsten učitelj kovaštva in še druzih živinozdravniških naukov.

Ker se je o vseh drugih sklepih poročalo že v 48. listu „Novic“, tedaj se sklicujemo le na oni popis, dostavljaje, da je bila Lukasova popotna sadna sušilnica z veliko radovednostjo ogledovana in princip, po katerem je narejena, pohvalno priznan.

Gospodarske novice.

Nova jako važna rastlina.

Vrtnarjem je že nekoliko časa znano drevó „eukalipt“ (Eucalyptus globulus) imenovano, kateremu se sedaj kaj čudoviti vplivi pripisujejo. Na Francoskem je nek učenjak že veliko let opazoval to pleme, in sedaj sporoča, da ima to posebno lastnost, da silno veliko vode iz zemlje v-se posrka in iz sebe nek kafri podoben êter spušča. Če se obsadé močvirna zemljišča z eukalipti, postanejo suha. Angleži so prvi poskušnje ž njim napravili in sicer z najsrečnišim vspehom, kajti poprej silno nezdrave močvirne pokrajine, po katerih je razsajala grozovita mrzlica, postale so zdrave in prijetne. V Algieru so pred nekoliko leti začeli zasajati eukalipte in nekdaj zloglasni kraj, kjer je obširno poljedelstvo, so obsadili z 14 tisoči eukaliptov in sicer leta 1867. Pa že v tem letu ni skoro nikdo več zbolel za mrzlico, ko so poprej ljudje silno bolehali. Leta 1868 in do sedaj je ta kraj jako zdrav in tudi ob času hude poletne vročine v okolici Algierski je vse bolje, ker so čez 14.000 eukaliptov zasadili; ondi sedaj ni več mrzlice ter so prebivalci srečni in čvrsti. Tudi na otoku Kuba so to prekoristno drevo zasadili, in zrak po vsem očistili. Na Francoskem je bila neka železniška postaja „Bar“ jako razvpita zarad nezdravega zraka, tako, da niso skoro mogli uradnikov za ondotni urad dobiti. Zasadili so tam le 50 eukaliptov in sedaj je jako zdrav in prijeten kraj, kjer z radostjo stanujejo uradniki. — Eukalipt zraste jako visok, in hitro rasté, zahteva gorko, milo, južno podnebje; pozimi pretrpí kakih 6 stopinj mraza. Po Primorskem bi pač zamogli poskušati ga in posebno Furlanski kraji ob Ogleju, kjer razsaja huda mrzlica, imajo v njem veliko pomoč, pa tudi Istra in Dalmacija, kjer je dokaj mrzličnih krajev. Pač lep velikansk Božji dar za take sicer nesrečne nezdrave kraje! „Gosp. list“.

Zdravniške stvari.

Pomoč zoper ozebljino.

V časniku „Wittstein's Vierteljahresschrift“ beremo sledeče: Že pred 20 leti je dr. Berthold v Götingu dokazal, da ima tanin (čreslovina) posebno zdravilno moč za ozebline. On se je zdaj zopet s taninom oglasil, pa dodal je še jod; oba se dobita kot zlo navadno zdravilo v vsaki lekarni. Njegov predpis se glasí tako-le: 30 gramov tanina se raztopí v 200 gram. vode, potem 3 gram. joda v 50 gram. vinskega cveta; oboje naj se skupaj pomeša, potem pa še toliko vode prilije, da vse meri $1\frac{1}{2}$ litra. Ta zmes se enkrat na dan, najbolj pozno zvečer, rabi, in sicer tako-le: Odlije se je nekoliko v lončeno ali porcelanasto skledico, postavi se na žerjavico, položi ozeblo roko v njo, in jo tako dolgo notri drži, dokler toploto strpeti morejo. Potem deni skledico proč od žrjavice in nad njo toliko časa drži ozeblino, da je roka suha. Že ko si prvikrat to skusil, ti bo bolje; ko pa si 4 ali 5krat tako delal, je ozebljina ozdravljena. Enkrat rabljene te zmesi ni treba proč vliti, za rabo je še tudi drugi pot.“ — Tako se glasí Bertholdovo priporočilo. Mi dostavljamo temu le to, da popisano zdravilo v lekarni veljá blizo 50 kr.

Nove postave.

Postava o stavbah na Kranjskem.

II. razdelek.

Predpisi za stavbe.

(Dalje.)

§. 24. Kleti, kletni duški, loputnice.

Kleti (keldri) se morajo s kletnim vhodom vred spodobno v obok pozidati in sploh tako napraviti, da niso na škodo javnim koristim, sosebno se ne smejo kleti nikdar narejati pod javnim prostorom ali pod kakovo vozno cesto.

Kletna okna, posebno če so kleti za shrambo lesa, oglja ali drugih žgalnih stvari, ali če so njih okna obrnjena proti ognja nevarnim poslopjem, se morajo zavarovati z železnimi zatvornicami (oknicami).

Kletni duški se smejo na javnih prehodih narejati samo z gosposkino dovolitvijo ter se morajo zapreti z močnim železnim okrižjem, katero se na tanko stika z nivelom ceste.

Loputnice h kletom narejati na ulicah ali na hišnih

vhodih je prepovedano brez izjemka. Take loputnice se morajo, kjer obstojé, odstraniti, če je le mogoče.

§. 25. *Tla, podzemeljska stanišča in delalnice, jarki za zrak, vzidanje v obok (obokanje) pritličja.*

V vseh staniščih pri tléh se morajo pri poslopjih, ki se na novo stavijo, tla položiti najmanj 32 cm. više, nego je zunanji cestni nivel, ki je že določen, ali se ima še le določiti. (§. 22.)

Stanišča pod tem nivelom se smejo dopustiti samo pod tem pogojem, ako so se naredila popolnoma suha, svetla in zračna.

Gosposka ima pravico, gledé na namen ali lego poslopja iz ozirov varnosti ognja ukazati, da se pritlični prostori obokajo, kar se ima tudi storiti v drvarnicah in ogelnjakih, ki se nahajajo v staniščnih poslopjih.

Podzemeljske delavnice se smejo le takrat dopustiti, če notranja visokost stropa leži najmanj 1 m. nad zunanjim cestnim nivelom, in se je za to skrbelo, da pride va nje zadosti svetlobe in zraka.

Da se smejo narejati jarki za zrak, v to mora posebno dovoliti gosposka.

§. 26. *Tla v kuhinjah, vhodi iz kuhinj v hleve.*

Tla v kuhinjah morajo pod ognjiščem in pri odprtem ognju na ognjišču ognja varno obložena biti okoli ognjišča najmanj 13 dm., in pri železnih (prihranivnih) ognjiščih najmanj 7 dm.

Vhodi ali duški (line) iz kuhinje v hleve ali druga gospodarstvena poslopja so vsakako prepovedani.

§. 27. *Stopnice.*

Pri vsakem novem poslopji mora brez ovire mogoče biti, iz podstrešja in iz vseh stanišč priti po ognja varnih stopnicah k hišnemu vhodu (na plano) pa tudi v klet, in vsako stanišče mora dobiti ognja varen prihod k nezgorljivim stopnicam.

Gosposka utegne po namembi ali raztezi poslopja ukazati, da se naredé vsaj ene nezgorljive stranske stopnice ali pa še več.

Glavne stopnice morajo najmanj 13 dm. v svetlem meriti in na prostih mestih trden in najmanj 1 m. visok držaj (ograjo) iz ognja varne snove imeti.

Stopinje ne smejo biti pod 26 cm. široke in ne čez 18. cm. visoke.

Pri sukajočih se glavnih stopnicah morajo stopnice najmanj 26 cm. široke biti, računši v daljavi od 64 cm. od stopničnega zida.

Stopnice, ki imajo zgoraj in spodaj obok, smejo imeti lesene stopnje. (§. 72.)

§. 28. *Svetloba stopnic od zgoraj.*

Če se razsvetlujejo stopnice ali drugi prostori od zgoraj po oknih iz stekla (glaža), morajo taka steklena okna ležati na vseh straneh na trdem zidovji, rebra morajo biti popolnoma iz železa narejena ter ne smejo biti v nobeni ognja nevarni zvezi s podstrešnimi tlami in sosednimi poslopji.

§. 29. *Mostovži.*

Mostovži, akoravno niso edina, vendar pa pravilna zveza med stanišči in glavnimi stopnicami, morajo biti skoz in skozi ognja varni in najmanj 13 dm. široki.

Prehodi (ganki), ki se zunaj poslopja držé in so samo stranske zveze, se smejo sestaviti z leseno oblogo. Oni se morajo vendar zavarovati z ograjo, ki je najmanj 1 m. visoka, morajo sloneti na ognja varnih podpornikih ter se utegnejo opažiti s steklenimi stenami.

Če taki prehodi stojé pod hišno streho, se morajo zvezni trami in zaseki, ki ven molé, spodej opažiti in se ometati s štukaturo. (§. 72.)

§. 30. *Dvorišča (dvori).*

Kedar se zidajo nove hiše, se morajo napraviti prostorna dvorišča, kakor to zahtevajo zdravstveni in ognjo-policijski oziri.

§. 31. *Hišni vodnjaki (štirne).*

Vsak hišni posestnik mora vodnjak, če ga ima, stanovitno pokriti, ali ga mora obdati s trdnim oklepom, ki je najmanj 8 dm. visok.

§. 32. *Sestava stropa (podstrešje), plafond.*

Gospodarju je prosto dano, izvoliti si vsakovrstno sestavo stropa, da se le sklada s tirjatvami varnosti ognja in stavbene trdnosti.

Tudi nad pritličjem, po tem nad najvišim nadstropjem se smejo napravljati tramni ali poprečni stropi, samo da se morajo ne le po sipi, ki se na-nje nasuje, popolnoma osamiti od blazininega lesovja, ampak tudi tla v najvišem nadstropju ognja varno pokriti in tako močna napraviti, da jih ne premaga podrtje strehe, katero se utegne pripetiti v požaru.

Tej zahtevi primerna morajo biti tudi že obstoječa poslopja. Brez pogoja je prepovedano, rabiti zvezne trame strešnega stola za sestavo stropa.

Še posebno so pa prepovedani pri cerkvah vsi oboki na videz, ki se stikajo s streho, ali takošni stropi iz platnic.

Ako se gosposki potrebno zdi napraviti nakladne skušnje, da se na gotovo postavi nosilnost večih ali na posebni način sestavljenih stropov, naj ona to tedaj, ko daje stavbeno privolitev, določi in naj izreče, kako se ima skušnja zvršiti in katera teža nakladati. Stroške za take nakladne skušnje nosi gospodar.

§. 33. *Stropi v hlevih in svislih, duški (luknje za prezračenje).*

Hlevi, svisli in magacini morajo dobiti zgoraj in spodaj ognja varen strop. Hlevi za konje, goveda in ovce se morajo narediti najmanj 25 dm. visoki ter morajo imeti zadosti lukenj za prezračenje, ter se imajo tako vrediti, da se dá gnojnica popolnoma odpeljavati.

Duški se morajo v hlevih tako napraviti, da smrad ne dela nobene nadlege stanovanjem, tudi se imajo napraviti odtoki (otočne grape), in kjer mimo gredó ulični kanali, naj se stekajo v poglavitni ulični kanal, sicer pa v gnojno jamo (§§. 72., 79.); vsakako pa morajo tako narejeni biti, da se gnojnica ne more vcejati v tla ali v zidovje.

(S tem končamo za letos razglas stavbene postave, katero nadaljujemo prihodnje leto.)

Politične stvari.

Ozir na državni zbor Dunajski.

Govor poslanca Hermana

v zbornici poslancev pri razpravi o državnem proračunu za leto 1876.

(Konec.)

(Ko je predsednik zbornice ugovarjal govorniku, da ustava ni „Dunajska ustava", ampak da je ustava Avstrijska, nadaljuje poslanec Herman svoj govor tako-le:) Gospoda moja! bolestno je za rodoljuba, odkrivati rane domovine svoje, a ravno iz domoljubja mi izvira opravičenje in moralična dolžnost, odkriti to zlò in po njega izpoznanji iskati poti do poboljšanja. Mene v to ne naganja nikakov sovražen občutek do države ali katere koli si

bodi stranke; vsaj smo več ali manj vsi zadolženi, da je prišlo tako, in poleg tega želimo vsi blagostanje skupne domovine.

A po drugi strani se ne more zahtevati od ljudstev, da bi molčé in brez upora propadla; kajti tako se ne sme vladati in ljudstvane smejo in ne morejo puščati, da bi se tako ravnalo ž njimi. Avstrijske dežele so stareje nego država in dinastija; one same so države a ne province, ne smejo se odpovedati svoji samostojnosti in ko bi država ne mogla obstajati brez vničevanja te samostojnosti, ne bi imela pravice do obstanka.

Meje med tem, kaj gre državi in kaj deželam, so zato, ker so enostranske in samovoljno določene, nepravične in vrhu tega negotove ter predmet večnih bojev. Da se država ohrani v svoji prilasteni si oblasti, je centralizovana država prisiljena, eno za drugo izigravati in enega proti drugemu vzburjati, da si tako obdrží vse podjarmljeno. Centralizovana država mora biti stranka, in je tudi le stranka, dela stranke in ostríše bolj strankarska nasprotja. Ona dela centraliste in federaliste, prijatelje in sovražnike ustave in borba zoper duhovstvo je nje delo. (Dobro! dobro! na desni.) Namesti da bi složno delali za blagostanje domovine, razhajamo se v sovraštvu in nasprotni škodoželjnosti. O boji in prepiru, o zmagah in izgubah in o nasprotnem zmehčevanji in vničevanji vedno beremo in govorimo. Čemú ta neprejenljivi vojskini hrup? Nismo li vsi sinovi ene in iste države, ne živimo li vsi pod eno streho? Za vsem nemirom, v katerem živimo, tičí centralistična država. Tako se vzdignejo v temni noči tovariši enega taborišča, ko jih spravi kak zvijačnež na noge, in mislé se za sovražnike, bijejo drug po drugem, dokler se v svitu dneva zopet ne izpoznajo ter kot prijatelji objamejo, onega presneteža preklinjajoč. Centralizem je oni sovražni presnetež. On ne trpí nobene druge samostojnosti in delavnosti, in namesti da bi ga njegova notranja razpadenost pripeljala do treznosti in zbranosti, razdira birokratična, centralistična država v svoji gospodoželjnosti in svojem samoljubji najstareji in najsolidneji organizem katoliške cerkve, proti kateri privleče zmirom novih postav, da bi dajal v spone vzvišeno, od Boga poslano.

Centralistična država ni nikomu prijazna in nima skoraj nobenega prijatelja. Gledite! Čeha, Poljaka, Rusinov najbolji del, Slovaka, Saksonca, Rumunca, Srba, Slovenca in Tirolca, katoličana, konservativca, episkopat, pravega plemstva cvet in pa kmeta: vse gleda centralizovana država s pisanim očesom. Vse ali zameta, ali se bojuje z njimi, ali jih v nemar pušča. Renegati pa iz vseh stanov, vseh ver in vseh narodnosti, to so njeno veselje, nje prijatelji, nje podpore, kajti sama je postala renegat, odpadla od svoje misije in svojih tradicij in od nravnih principov. (Dobro! dobro! na desni.)

In osobito Slovan v Avstriji ni videl niti enega srečnega dneva, njegovi vzdihi ne ganejo srca centralizovane države in njegove tožbe razdonevajo v zaduhli kleti uprave. — Centralizovana država mora vse nivelirati, vse uniformirati, po eni strani mora nacijonalizovati, po drugi zatirati narodnost. Skoz vse državno delovanje vleče se kakor rudeča nit sovražnost do Slovanov, a pri tem je nič ne skrbí, da postaja stanje Nemcem v Avstriji toliko težavnejše, kolikor bolj se odriva slovanski živelj. (Dobro! dobro! na desni.)

Vsaj vendar nikakor ne more biti naloga državi, ropati pravice dežel, cerkev stiskati in moriti narodnosti; al po svoji sistemi je k temu tako rekoč prisiljena in je v to zavezana. Centralizovana država je postala predrzna zato, ker je stranka in je dala slovó dostojnosti. V znotranji in unanji politiki jej dopada le to, kar je čudno, napačno in na poskok, ter dela korake, katere prepoveduje skrb za lastno ohranitev in spoštovanje do same sebe. Ravnati se je začela „po modi“, sprejela je liberalno modo, da bi jo vsilila vsem ljudstvom; a ljudstva hočejo ostati pri svoji solidni stari modi, ne morejo in nočejo sprejeti nove državne mode, ki jim je prefrivolna, preveč nespodobna, dušno preplitva in nravno zanikerna.

Centralizovana država je dandanes absolutno konservativna, katoliška, protipruska, protimagjarska do ekstrema in spravi prijazna, a kakor bi trenil, promeni zopet svoj značaj; al ljudstva so prestara, preresna in preokorna, da bi mogla tako skakati, kakor se v državi skače zdaj iz enega nasprotja v drugo. (Veselost na desni.) Centralizovana država je in mora vedno biti v nasprotji z vsemi svojimi deli, katerim vedno ostane protivna. Centralizovana država se je proglasila za vsemogočno, a je neomogla na vse strani. Ker čuti svojo slabost in krivico, upada jej sleherna srčnost, ustraši se sleherne kritike svojih dejanj in rokonači z najslabšimi pripomočki in ljudmí in najbolj slaboglasnimi osobami; to pa jo sili, vedno uho nastavljati, kaj pravijo tuje države, in svojo politiko ravnati bolj po zahtevanji tujih dežel, nego svojih ljudstev. (Klici: čujte! Veselost.)

Centralizovana država, ker je zidana na krivico, delati mora krivico, kamení jej srce in duh tako, da zapade oni kazni, katero izgovarja gospod v sv. pismu, rekoč: „Jaz bodem mogočneže kaznoval, da bodo pravico imeli za krivico, krivico pa za pravico.“ Celo poslopje poka, kajti manjka mu temelja pravičnosti.

Centralizovana država demoralizuje sebe in demoralizira druge. Ona kvari vse interese, materijelne in moralične, in se katalí po viseči planoti čedalje bolj navzdol, dokler ne pride do popolne razruščenosti, politične, nravne in gospodarske, kjer se že tudi k sreči nahajamo. Vsa naša politična, moralična in gospodarstvena propast izvira le iz vládine sisteme, iz centralizma, in tú naj se izruje zlo s kórenom. Centralizovana država je nezmožna, umevati samo sebe in svojo dolžnost proti ljudstvom, ona razjeda sama sebe, in skrajni čas je, da se jej zakliče „stoj!“ ter bi jo obrnil kdo na moralična pota. Kraljevinam in deželam je dolžnost, da jej odpró očí.

Gospoda moja! Zlò je veliko in se ne dade, kakor meni upravne reforme odbor, odstraniti z razpostavljenimi političnimi komisarji, ampak le, ako se popolnoma promeni lice njeno. Stanje je ostudno, nestrpljivo, a ne more se promeniti, niti po deželnih zborih, kajti upravna reforma je sedaj v rokah državnega zbora, niti po državnem zboru, kajti upravna reforma zahteva promembe občinskih in še mnogo drugih postav, katere so napravili deželni zbori. Sicer pak ne gre samo za reformo niže politične upravne službe.

Ali tedaj ni nikake pomoči iz te zmešnjave? Ali ga ni sredstva, da bi se dežele z državo in stranke pa med seboj porazumele, da bi vsaka vedela, doklej sme sezati, in prišle do preprostega, naravnega stanja in do redú, ki bi mogel trajati vse prihodnje čase? Da! da! dobí se takošna pot. Ako bi se nastopila ta pot, kar v jednem hipu bi se pokazale vse stvarí v drugačni podobi, in ta pot se zove samovlada, samouprava kraljevin in deželá Avstrijskih, razdelitev dela med državo in dežele. Dežele in narodi sami morajo vzeti v roke svojo osodo.

Država tudi pri svoji najboljši volji, osobito po ustavnem poti, ne more administrovati toliko različnih dežel, a to tudi ni njen nalog. Njen nalog je varstvo

in najviše nadzorstvo njenih delov in obravnavanje onih velikih državnih opravil, katera so splošna po vseh kraljevinah in deželah, ali pa takih, katerih splošno obravnavanje je ležeče v njihovih interesih in željah. Zunanje zadeve, vojništvo in s tem združene finance, kupčijske zadeve, namreč: kupčijsko, pomorsko in menjiško pravo, mera in vaga, varstvo mark in banke listnice, potem indirektni davki, monopoli, negalije, kolekí in pristojbino, denarstvo, glavna sredstva za komunikacijo, kakor pošta, telegraf, železnice in brodstvo, dalje določba vojne sisteme, državni dolgovi, državno mestjanstvo, državni proračuni in državnih računov sklep: to le more biti nalog celi oziroma polovici države, in s tem ima opraviti dovolj. Državna temeljna postava od 20. oktobra državi niti toliko posla ni izročila.

Omejena na te naloge stala bi država, kakor mora biti, vzvišena nad vsemi strankami in zunaj notranjih političnih ter osobito še cerkvenih in narodnih vprašanj. Z omejenjem države na te naloge bile bi kraljevine in dežele Avstrijske obvarovane večnih nemirov in potresov, ki so nasledek vsake promene državne sisteme; tudi bi se Dunajskemu judovskemu časnikarstvu stopilo krepko na noge ter bi se mu vzela moč, prekucovati vlade in šuntati ljudstva.

Politična uprava od konca do kraja, pravdne stvarí uk in bogočastje, deželno-gospodarstvene in deželno denarstvene stvarí niso državne zadeve; to so notranje zadeve dežel. V njih je bistvo in pridevek deželne samouprave in deželne samostojnosti v državi; brez tega se nikakor ne more misliti samouprava in samovlada deželna. Dežele opravljajo te zadeve po nekoliko že zdaj, in tedaj se suče vse zgolj okoli tega, da bi zadobile popolno prostost, in da bi, če tudi iz dobrega namena, država v prihodnje opustila vsakako overajoče vtikanje v to, kar je deželnega.

Dežele imajo kot državne družine pravico, živeti po svoje in vse uravnati po svojih okoliščinah in potrebah; one tedaj ne morejo dopustiti, da bi se njih razmere zmirom le merile po frivolnem in blaziranem stališči prestolnega (Dunajskega) mesta; one ne morejo dovoljevati, da bi služile le samo za predmet izžemanja in bi jih poleg tega še zasramovalo in šuntalo državno središče. (Dobro! dobro! na desni.) Zahtevati morejo, da se ravná ž njimi, ozirajoč se na njihove namene, ne pa, da bi bile objekti Bog vedi kakošnih namér dinastične gospodoželjnosti in zmagolakomnosti.

Kako se dežele politično oskrbujejo, — kako organizujejo svoje gosposke, plačujejo svoje uradnike, — kako skrbé za svoj notranji mir in svojo varnost, — kako urejajo svoje pravništvo in sodnijstvo, — kako se branijo odrtnikov, — kako se ženijo in možé, — kaj mislijo Jezuiti, ali molijo, — ali so katoliške ali brezverske, konservativne ali liberalne, nemške ali slovanske, — kako in koga volijo, — kako izrejajo svojo mladež, — kako skrbé za znanstva in umeteljnost, — kako obdeljujejo svoja polja in kako se ribe lovijo ter preganjajo mrčesi (veselost na desni), — kako napravljajo ceste, uravnavajo svoje reke, — kako oskrbujejo svoje domače potrebe, kako razdelujejo svoje davke in jih iztirjavajo: vse to ne briga države, o tem se ne damo iz Dunaja komandirati, to so notranje, to so družinske zadeve dežel; to obravnamo domá v svojih deželnih zborih, kjer se z nasprotnikom, ker smo mu bliže, mnogo laglje sporazumevamo; tù vidimo, da duhovenstvo vendar ni tako slabo, kakor ga kažejo iz stališča državnega; tù se vidi, da je Slovan tudi človek; tù se bode našlo več sramožljivosti in več praktičnega razuma znabiti še drugih opravil nego se trgati z Jezuiti in nunami in iz mesenih razlogov zakonsko pravico skruniti. (Veselost na desni.) Ni-li norost, takove nježne zadeve, srčne zadeve dežel tirati pred sodnji stol države?

Po tem, kar se je povedalo, so deželni zbori s svojim dotičnim deželnim gospodom neomejeno zvrševali pravico postavodajstva v omenjenih notranjih zadevah in so pošiljali iz svoje srede poslance v državni zástop. Vsakemu deželnemu zboru stoji na strani samostojna, to je od Dunajskega ministerstva neodvisna, po deželnem gospodu postavljena, zato pa deželnemu zboru odgovorna edinostna deželna vlada, katere glavar najviša določila tudi podpisava. Pri skupnem vladanji ima vsaka dežela, in oziroma več jednakih dežel skupaj enega zastopnika, ki imá glas v onem zboru in je ud skupnega ministerstva in državnega zastopništva ter za svoje poslance odgovoren, in ki posreduje občilo med deželnim vladarjem in deželno vlado.

Ta iz odsekov za omenjene deželne zadeve obstoječa deželna vlada prevzame opravke sedanje državne deželne vlade in opravke deželnega odbora. Vse njene predloge postav mora, predno pridejo v deželni zbor, potrditi deželni vladar. Ta deželna vlada je voditeljica deželnega zbora, izvršuje samostojno njegove sklepe in organizuje z deželnim zborom pod najvišo sankcijo deželne gosposke, katere bi bile deželno cesarske gosposke v deželi. Na dotične deželne zbore morale bi se tedaj adresovati vse predloge upravne reforme, država v tem oziru ne more storiti ničesa. To dokazuje, kako popolnoma prazen in jalov je dotični predlog odbora za upravne reforme. Upravni reformi nasproti je država ravno tako onemogla, kakor zlegu odrtije, katerega je nakopala deželam na glavo.

Kakor sodelujejo občine v izročenem delokrogu že zdaj za državne namene, tako bi delovala tudi ona avtonomna deželna občina razen oskrbovanja svojih omenjenih notranjih zadev, katere spadajo v njen samostojni delokrog, pri državnih nalogah v izročenem delokrogu.

Zaklad za vzdržanje take samovlade je že gotov, vsaj imajo dežele zdaj že vse cesarske vlade, katerih stroške one plačujejo, kajti vse, kar država potrosi v deželi, vzame iz deželnih denarjev, in kolikor od teh denarjev čez te stroške še ostane, to izročí državi; po takem gre tedaj le za to, da se vsa državna deželna vlada prevzame v upravo ožje države, to je, v deželsko.

Ako dežele zdaj plačujejo stroške dveh deželnih vlad, tedaj bodo iste stroške za samo eno vlado gotovo in še laglje nosile, in ker se deželni ostanki vedno pošiljajo državi, bi ti kakor dozdaj za njene potrebe služili, za kolikor pak bi si dežele vredile svojo upravo ceneje, to bi bil še njih dobiček.

Takošno deželno avtonomijo ima trojedna kraljevina (Hrvaška), katera se je precej pomirila, pa si tudi vidno pomaga, kar si je to avtonomijo priborila. Takošna avtonomna deželna uprava se je deželam Avstrijskim z ozirom na njihovo zgodovinsko prošlost in njihovo historično pravo zagotovila z nepreklicljivo državno temeljno postavo od 20. oktobra, in še vedno čakajo ljudstva, da bode rešila krona svojo ondi zastavljeno besedo.

Ona državna temeljna postava, o kateri se je posvetoval zbor odličnih in razsvetljenih domoljubov, kakoršnega prej še ni bilo in kakoršnega znabiti tudi več ne bode, — ona postava bila bi državi, oziroma skupnemu obravnavanju pridržala in pripoznala gotovo več zadev, ko bi to bila zahtevala natora države in ozir na združitev državnih nalog v drugih Evropskih državah.

Dandanes obstoječih 34 deželnih vlad bi se zmanjšalo na polovico; na njih mesto stopile bi edinostne in močne deželne vlade, katere bi krepko razvijale notranjo moč dežele, ter bi jo povzdignile do najvišega cvetú, ki se doseči dá. Oživljeni in okrepčani posamesni deli ojačili bi celoto. Skušale bi se druga pred drugo za prednost in bi obračale na lastno korist skušnje druzih. Lehko bi se popravilo, kar se je grešilo dosihmal. Namesti duhá morivne monotonije bi se javila pri zanimivi združbi tolikih in tako različnih narodov vesela živahnost, s zadovoljnostjo povrnil bi se mir in v slehernem srci vzbudilo bi se domoljubje.

Država bi se opirala na zaupajoče dežele in ne bi jej treba bilo rabiti svojih armad za krotitev nezadovoljnih ljudstev, in kedar bi nastale vnanje nevarnosti, bi nahajala država v deželah izdatne moralične in materijelne zaklade za rešitev in obrambo celote.

Svoboda se v centralizovanih državah mnogokrat hipoma priborí, a ravno tako naglo je tudi izgubljena, obvarujejo si jo le dežele. Ako imate pojem o svobodi, ako Vam je bojazljiva samovoljnost državna zoperna, ako Svojo ožjo in širjo domovino resnično ljubite, no, delajte v smislu tukaj razvitih idej.

Ni ne res, da na poteptani eni stranki dvigne se druga; ne, ne, le vse skupno pripomorejo k rekonstrukciji (novi sestavi) države. Tudi centralističnim elementom naj se ponudi prilika, sodelovati in popravljati svoje pregreške in zmote. Celó po ustavni cesti bi se brez vseh potresov z dobrovoljo lehko zdričalo v ono naravno stanje. Krona naj skliče moralično, energično vlado in to že zavoljo tega, da bode poslancem Českega naroda vsaj moralično mogoče v državni zbor stopiti, vlada pa naj si izprosi od državnega zbora pooblastilo, z deželami v smislu razširjanja njihove avtonomije pogajati se. Bi li odrekli Vi vladi to pooblastenje? Menim, da ne. Tega že ne morete storiti gledé na svoje volilce, in posebno za to ne, ker je želja po miru skoraj splošna postala in ravno tako tudi prepričanje, da po sedanji poti se ne pride naprej. Če bi pa le ne mogli tega storiti, razpustí naj se državni zbor.

Ako bi se pa na Dunaji ne mogli za to odločiti, ako bi se ne moglo priti do nikakega koraka, naj deželni zbori v adresah in resolucijah reklamujejo svojo pošteno deželsko pravico. Odpró naj listine zgodovine ter pogledajo, kaj so nekdaj bili; spominjajo naj se, da so celó v absolutističnem času do leta 1848 imeli pravico, državi privoljevati davke, da brez njihove dovolitve se ni smel pobirati nikak nov deželski davek, temuč da so tudi obstoječi davki vsako leto morali od njih zahtevani biti, a zarad tega ni prišla država na kant. Spominjajo naj se, da je država, dokler je spoštovala samostojnost svojih delov, največe viharje in nevarnosti zmagalno prestala, da pa se zdaj čedalje bolj bliža propadu, odkar jej je svrha oslabiti svoje dele. Prepričani bodite, da so tudi najmanjši organizmi zmožni sami sebe upravljati, in da je država, kar pripoznavam, zoper svojo voljo slaba gospodinja in zapravljivka, ter da dežele ceneje in boljše gospodarijo, nego država, okraj pa še ceneje nego dežela.

Naj tudi narodi v družbah in zborih povzdigujejo svoje glasove in spominjajo se, da imajo tudi oni pravico do pozemeljske sreče in niso zakleti v to, da bi jih vedno vezale spone centralizma ter bi v vednem tlačanstvu za državno sredino ginila.

Je li potreba, da se po svoji sistemi toliko sto tisoč ljudi stisne v ozko okrožje jedne štirjaške milje, kjer ginejo? Naj bi tudi vladarji se spominjali, da so pravice in dolžnosti med vladarji in vladanci vzajemne, in da se le z dejanji, z dejanji modrosti in pravičnosti dajo pridobiti simpatije ljudstev. Po sedanji poti se bližajo država in njeni deli gotovemu poginu. Decentralizacija sama more prinesti rešitev. Na granitnih stebrih avtonomnih delov bi trdno in mirno počivala država, centralizovana država je telo brez kostí. Amen. (Živahni dobro klici na desni.)

Mnogovrstne novice.

* *Število Hercegovincev in Bosnjakov*, ki so pribežali v Dalmacijo, znaša po najnovejših poročilih: v Dubrovniškem kotaru 11.951, v Kotorskem 1238, v Kninskem pa 1006. Dalmatinska namestnija je, kakor časnik „Nazionale“ poroča, nasvetovala ministerstvu vnanjih oprav, naj se ti begunci rabijo pri napravi železnice in se jim dá 40 kr. na dan.

* *Neki nadškof v Sevilji na Španjskem* je doživel starost 100 let, 8 mesecev in 14 dni. Ko so ga njegovi prijatelji prašali, kako neki je živel, da je v svoji visoki starosti še tako zdrav, da dobro vidi, dobro sliši, jim je odgovoril: Ko sem mlad bil, živel sem tako, kakor da bi bil star, in zato se zdaj mladega čutim, čeravno sem star.

Naši dopisi.

Iz Gradca 23. dec. = Morebiti bo Vas zanimalo slišati, da — gledé na to, da z novim letom nastopi nova mera in vaga — je tukajšnje obrtnijsko društvo vpeljalo brezplačilno podučevanje pôslov (kuharic, hlapcev itd.) v tej novosti, ki bode dolgo dolgo delala veliko zmešnjav, predno se poravná stara navada s to novotarijo. Kolikor sem jaz priliko imel prepričati se pri svoji kuharici, nisem zapazil kaj zdatnega vspeha imenovanega poduka, čeravno moram reči, da je bila misel obrtnijske družbe hvalevredna. Če pa me vprašate: zakaj je bilo potrebno, vpeljati novo mero in vago? ne vem vam nobenega pametnega odgovora dati. Da bode računenje po novi meri in vagi kedaj lože, tega ne zanikujem; vprašam pa: je li računanje po stari meri in vagi bilo tako nadležno, da se je moralo vpeljati novo? Kako pa to, da, na priliko, imajo druge države vsaka svoj denar, vsaka svoj oral (Joch)? tù tù bilo bi enakosti najbolj želeti.

Iz Trsta. — Svetovalec pri tukajšnji deželni vladi gosp. Winkler je postal c. kr. dvorni svetovalec. — Društvo „Edinost“ je vendar-le sklenilo po novem letu izdajati svoj lasten časnik z naslovom „Edinost“, ki bo izhajal po dvakrat na mesec, posebno pečal se z zadevami Tržaških Slovencev in okoličanov in veljal na leto 2 gold. 40 kr., pol leta 1 gold. 20 kr. Da bi mu bil vspeh boljši in osoda milejša, kakor vsem njegovim prednikom v Trstu, ki so po kratkem usmiljenja vrednim životarenji mirno zaspali! Pogajanje društva z listom „Soča“, se je popolnoma razbilo.

Novomesto 25. dec. (*Vabilo.*) Udje podpornega društva za borne dijake v Novomestu povabljeni so (po §. 11. pravil) na letni občni zbor, ki se snide 7. januarija 1876 ob 11. uri v gimnazijski dvorani.

Fischer, predsednik.

Iz Ljubljane. (*Iz seje dežel. odbora 24. dec.*) Naznanilo c. k. deželnega predsedstva, da se deželni zbor začne prve dni marca meseca, vzame se na znanje ter sklene, priprave delati za ta zbor, ki bode zadnji 6letne dôbe. — Deželnemu računovodstvu se dadó v poslovanji njegovem nekatera nova vodila. — Pritrdi se predlogu pomnoženega krajnega šolskega sveta v

Polhovem Gradcu, da se ondašnjemu provizornemu učitelju Jožefu Bozju definitivna služba podelí. — Za Janeza Šubica, ki v Rimu studije dela v slikarstvu, se naukaže izplačanje po sklepu deželnega zbora mu podeljene podpore.

— (*Občni zbor narodne čitalnice 26. dne t. m.*) je predsednik gosp. Jan. Bleiweis začel z kratkim govorom, v katerem je povdarjal lepo edinost odborovo v vseh obravnavah preteklega leta, miloval zgubo 4 častitih udov in še posebno nepozabljivega dr. Coste, ter toplo zahvalo izrekel vsem onim udom in pevovodji, ki poveličujejo čitalnične besede. Iz obširnega poročila tajnika gosp. Fr. Ravnikarja bilo je razvidno, da je odbor v 11 sejah marljivo obravnaval mnogovrstne društvene zadeve, — da čitalnica ima 57 časnikov različnih jezikov, — da je muzikalni razvitek društva očividen, katerega pevski zbor z več kot 50 udi in 17 glasbenimi močmi pod vodstvom g. Stöckelna veselo pospešuje, — da pevsko učilnico obiskuje 16 učencev in 19 učenk, — da „besed" bilo je med letom 8 in da udov šteje čitalnica 305. — Iz poročila blagajnika gosp. Fr. Kadilnika se je razvidelo, da dohodki tega leta so znesli 4800 gold. 51 kr., stroški pa 3778 gld. 2 kr., tedaj s koncem tega leta ostane 230 gld. 49 kr. v blagajnici čitalniški. Premoženje njeno v obligacijah, pohišji itd. znaša 6524 gold. 60 kr.; z zahvalo je bilo sprejeto tajnikovo poročilo, da je 8 gospodov darovalo čitalnici 11 akcij. — Nova volitev odbora, katere se je vdeležilo 58 udov, je imela ta-le izid: za predsednika je bil zopet voljen gosp. dr. Jan. Bleiweis, za blagajnika pa gosp. Fr. Kadilnik, za odbornike bili so voljeni sledeči gospodje: dr. Karol Bleiweis, Leopold Klinar, Mih. Pakič, dr. Jernej Zupanec, Matej Kreč, Hugo Turk, Dragotin Juvančič, Franjo Drenik, Franjo Ravnikar, Vojteh Valenta, Ivan Vilhar, dr. Jos. Poklukar, Janez Vičič, prof. Makso Pleteršnik in Josip Pfeifer.

— (*Matica slovenska*) razpošilja družbenikom za l. 1875 izdani knjigi, namreč 1) „Letopis", ki obsega: 2. snopič „Slovanskih elementov v Venetščini", spisal Dav. Trstenjak, — literarno zapuščino Prešernovo, spisal dr. J. Bleiweis, — rusko povest Gogoljevo, poslovenil Lav. Gorenjec, — „iz potne torbice", priobčil Fr. Erjavec in pa „telegrafijo" s podobami (zgodovino njeno in današnji njen stan), spisal prof. dr. Šubic; 2) Schödlerjeve „knjige prirode" 4. snopič s 467 podobami (botaniko, poslovenil prof. Tušek, zoologijo poslovenil prof. Erjavec). — Ker je želeti in pričakovati, da „telegrafija" pride poleg družbenikov tudi v več drugih rok, je odbor Matičin dal za prodaj še posebej natisniti to zanimivo podučno knjigo, katero razjasnujejo v Blaznikovi kamnotiskarni izvrstno izdelane podobe. — Naj popravimo pri tej priliki zadnjega našega lista tiskarni pogrešek, da občni zbor Matičin ni 11. januarija, ampak 12., in da do tega časa družbeniki, ki osebno ne pridejo v zbor, pošljejo volilne liste odboru.

— (*Gosp. Zupan, naš rojak*), profesor na Reški gimnaziji, uči od početka letošnjega šolskega leta dijake više ondašnje gimnazije slovensko literaturo. — Radostni smo čitali to novico in s „Primorcem" vred želimo gosp. profesorju dober vspeh, mladeži Hrvatski pa, da se seznani s književnostjo bratov Slovencev.

— (*Po proračunu mestnega odbora in „gospodarskega nakviška"*) za prihodnje leto kažejo mestni stroški 142.032 gold., dohodki pa 125.488 gold.; po takem znaša primanjkava 16.544 gold. Tedaj tudi tukaj deficit! Vladajoči planet liberalne êre je tedaj povsod — deficit.

— Deželni poslanec g. baron Nikomed Rastern je 24. dne t. m. na svoji grajščini v Češeniku nagle smrti umrl. Izvoljen od velikih posestnikov je bil vedno zvest slédnik ustavoverske stranke, ki bode tedaj po njegovi smrti imela novo volitev.

— (*Nemila smrt*) je hudo žéla pretekle dni tukaj. Včeraj dopoldne je bil pogreb gosp. patra frančiškana Klemena Jelenca, ki je po smrti Turkovi bil duhovnik deželne bolnišnice. Neutrudljiv v svojem poklicu se je ves žrtvoval svojemu težkemu opravilstvu, v tem tifus nalezel in umrl. Truplo so spoštovanega moža so deželni glavar vitez Kaltenegger, odbornik in referent bolnišničin dr. Jan. Bleiweis in nekateri uradniki deželnega odbora, kakor tudi vodja bolnišnice, vsi primarji, oskrbnik in kontrolor med obilo drugo množico spremili na pokopališče. — Popoldne pa je bil pogreb gosp. Rajmunda Pregelna, hranilničnega blagajnika v pokoji, ki je po dolgi pljučni bolezni še mlad umrl. Ranjki je bil vrlo spoštovan rodoljub; zvest ud čitalničin je v prejšnjih letih mnogokrat s svojo simpatično godbo na violončelu poveličal „besede" našega narodnega zavoda. — Bodi obema zemljica lahka!

— Kako nevaren je svečavni plin (gaz) človeškemu življenju, kazalo se je na sveti večer zopet v Ljubljani. Brivca Antona Bezljaja in natakarico Ano Vimerjevo je zadušil v znani Jurešičevi brivnici. Po odprti plinovki namreč je kipel strupeni plin iz cevi v majhno sobanico in jo napolnil tako, da so njega zjutraj ob 6. uri že mrtvega, njo pa na pol mrtvo našli, ki je drugi dan v bolnišnici umrla. Sreča bila je le še to, da so sobano že zgodaj odprli, kajti ko bi bil plin, ki je težji od zraka, prikipel od tal gori do goreče luči in se vžgal, razneslo bi bilo lahko pol hiše.

— (*Zasežen*) je bil pretekli četrtek „Slovenec" zavoljo dopisa, ki govori o glasovitem Vestenecku.

— (*Slovensko gledišče.*) Sinoči ste se igrali zopet le pičlemu številu občinstva dve igri. Prva, „Gospa, ki je bila v Parizu", že, kakor je z naslova razvidno, ni za slovensko občinstvo, ker je brez vse morale, če morale morda ni iskati v tem, da se dve ženski v huzarski obleki kažete. Igrala se je vrlo dobro. Druga, „Dokler pravega ni", je občinstvu dopadla zavoljo mnozega prijetnega petja, ki je va-njo vpleteno. Gospá Odijeva in gosp. Meden sta imela priliko pokazati svoja lepa glasova, tudi gosp. Trnovec se je pokazal dobrega pevca in dokaj šaljivega igralca. Vsem je donela glasna pohvala.

— (*Na Silvestrov večer*), zadnji večer leta, napravi čitalnica naša že več let priljubljeno muzikalno veselico z loterijo. Posebno vabilo kaže program te zabave.

— (*Pobirki iz časnikov.*) „Slovencu" se piše iz Brdskega okraja, kakošne sleparije se uganjajo z nemčursko „slovensko pratiko", ki svoje brezverstvo že par let prodaja tudi po tej poti. Nekdo je namreč v Ljubljani v neki štacuni naročil nekoliko pratik družbe kmetijske, in res so bile v zavitku zgoraj in spodaj take pratike, v sredi pa brezverske nemčurske. Kupec je sleparsko blago tiral v štacuno nazaj; tù pa so mu rekli, da so bili s temi pratikami sami ogoljufani. — Tako se piše „Slovencu". Mi pa obžalujemo, da njegov dopisnik ne imenuje štacune, kjer se je to zgodilo, da bi vedeli presoditi, ali ni to le puhel izgovor, kajti štacunarjem „mladoslovenskega znamenja" se more o tacih zadevah le to verjeti, kar se vidi. Ostudna sleparija je že to, da se pratika nemčurska ponareja že od zunaj z natanko istimi podobami pratike družbe kmetijske; ne upa si svojemu tihotapskemu blagu obesiti druzih podob na obraz, ker bi vendar v svojih krogih lahko dobila 3 primerne slike za nemčurstvo, centralizem in brezverstvo. Se vé, da s temi bi se tudi tako naše

ljudstvo ne lovilo na limanice, ki brati ne zna! — „Slovenski tednik“, pravi „Nebodigatreba“ med slovenskimi časniki, bo z novim letom nehal izhajati.

Novičar iz domačih in ptujih dežel.

Iz Dunaja. — „Mir bodi ljudém blage volje!“ — to je oni vzvišeni klic, ki ljudstvom z nebeških višav doní o božičnih praznikih. Ali pa pridejo ljudstva do mirú, ko bodemo staremu letu slovó dali in stopili v novo? Tužnega srca moramo, če okoli sebe se ozremo, odgovoriti na to vprašanje, da ne, nikakor ne! Države zunaj, narodi znotraj borujejo se očitno ali skrivé drug proti drugemu; močnejši zatiruje slabega, volk je človeku postal človek. Državni dolgovi rastejo od leta do leta, in ker je že zabito vse, kar smo imeli, misli se le na nove davke. Zbornica poslancev na Dunaji je živahno razpravljala državni proračun za leto 1876 v 13 dolzih sejah, v katerih je govorilo do 60 poslancev in izustilo nad poldrugi milijon besed; al kaj je konec vsega tega besedovanja bil? — 30 milijonov primanjkave! Kaj tedaj je zbornica dosegla s temi govori? Nić, dokler se — kakor so govorniki državnopravne stranke in še posebno naš Herman sijajno povdarjali — sedanja vladna sistema ne vrže v staro šaro, dokler se silni stroški sedanje centralistične uprave ne zmanjšajo, dokler se ne odstranijo zmešnjave naših političnih in državopravnih razmer. Le v tem je najti pomoči in nikjer drugje. To je menda čutila tudi zbornica gosposka, kajti ona si ni celó nič glave ubijala s proračunom, ampak na vrat na nos ga je rešila — v poli ure! In kakor pri nas v Cislajtaniji, isto taka je v Translajtaniji. — Dunajski judovski časniki pa še zmirom nočejo priznati tega, da je skrajni čas za predrugačenje cele sisteme; mislijo si le pomagati z druzimi ministri, a kdo ima biti izveličar Avstrije? — — nekdanji Schmerling, ki je z Beustom vred največ zakrivil v monarhiji Avstrijski! Enoglasno so judovski listi zagnali glas, da Schmerling že prebija vrata iz svojega politiškega groba, in kronali so ga že z vencem državniške slave. Al kaj se zgodi? Le kratko je trajala judovska radost. Iz Berlina je znani vladni list zagrmel z žuganjem, da bi Nemčija morala hipoma odpovedati Avstriji prijateljstvo, ako bi Schmerling splezal na ministerski stol.

— Prav taka nesreča kakor v Ljubljani, po svečavnem plinu, bila bi se kmalu pripetila ponoči v nedeljo na Dunaji v 2 hišah Karolininih ulic 100 prebivalcem, ki so bili že vsi omamljeni; plinove cevi so se razpočile in po stanovališčih strupeni gas raznesle.

Iz Turškega bojišča. — V Bosni so se ustajniki, kar so se pri občni skupščini bolj organizirali, zeló okrepili, to čutijo Turki, kateri so bili zadnje dni večkrat po vrsti tepeni. — Pri Kostajnici so Turki mirno šeajočega dopisnika „Deutsche Ztg.“ in „Schles. Ztg.“ nekega Krennerja, brez vsega vzroka prijeli ter vklenjenega odgnali. Vlada Turška je za stalno prepovedala izvažanje žita iz Bosne na Ogersko, ker se boji pomanjkanja živeža. — Iz Hercegovine ni druzih poročil, ko da Turki nameravajo vzeti ustajnikom Sutorino, a da se ti pripravljajo jih krepko odbiti.

Z nameravanimi Turškimi roformami je pri kraji. Ustajniki so se zarotili bojevati se, dokler je kaj Turka, Evropska diplomacija pa je zdaj boje tudi sprevidela, da je Turčija prestara, da bi se mogla pomladiti; toraj more le propasti. Take „reforme“ je Turčija že večkrat obetala, a nikdar izpeljala. Že o Krimskem boju je proglasila kristjanom enakopravnost v Turčini, obetala jim javne državne službe; kako je vse te obljube spolnila, temu dokaz je ravno ustaja. Da je poleg tega zgubila vero skoro povsod, je tedaj naravno. Zato se menda tudi Dunajskim listom s Pešte poroča, da v merodajnih krogih misel, posesti Bosno z vojsko, ni več tako tuja, kakor je bila skonca. Le Andrassyjev list „Corr. Hongroise“ vzajemno s „Köln. Zeitg.“ trdi, da bi za gospodstvo Nemcev in Magjarov ne bilo ugodno, ako bi Avstrija pridobila Bosno. Po tej trditvi se lahko sodi, kaj je tem ljudem več: blagor in razširjenje Avstrije ali pa lastno gospodstvo. Usmiljenja z ubogo krščansko rajo tako nimajo.

☞ *Po željah mnogih rodoljubov je vredništvo dalo g. Hermanov krasni govor v posebnih iztisih v 8merki natisniti, da se razširi po vseh okrajinah Slovenskih. Kdor ga želi, naj se obrne do Blaznikove tiskarne, kjer dobi, če 10 iztisov skupaj vzame, vsak iztisek po 2 kr., sicer pa velja vsak iztisek 3 kr.*

Listnica vredništva. Gosp. M. G. v Urzinu: Zavoljo Francoske repe smo se obrnili na Dunaj; kedar odgovor dobimo, Vam naznanimo.

Žitna cena

v Ljubljani 24. decembra 1875.

Vagán v novem denarji: pšenice domače 5 fl. 20. — banaška 5 fl. 31. — turšice 3 fl. 10. soršice 4 fl. 10. — rži 3 fl. 10. — ječmena 2 fl. 50. — prosa 2 fl. 40. — ajde 3 fl. 30. — ovsa 1 fl. 90. — Krompir 2 fl. .—

Kursi na Dunaji 27. decembra.

5% metaliki 69 fl. 55 kr.	Ažijo srebra 105 fl. — kr.
Narodno posojilo 73 fl. 85 kr.	Napoleondori 9 fl. 11 kr.

Vabilo na naročbo „Novic“ za 1876. leto.

Naročnina „Novicam“ ostane kakor je bila dozdaj:

v tiskarnici prejemane	za celo leto 4 gold.	— po pošti pošiljane	4 gold. 60 kr.
v „ „	za pol leta 2 „	— po „ „	2 „ 40 kr.
v „ „	za četrt leta 1 „	— po „ „	1 „ 30 kr.

Naročnina se pošilja Blaznikovi tiskarnici v Ljubljano in to najceneje po poštnih nakaznicah (Postanweisungen), ki se dobivajo pri vsaki pošti in veljajo le 5 krajc.

Častite naročnike prosimo, naj hitijo z naročilom, da brž prvi list v redu dobijo.

Vredništvo.

Odgovorni vrednik: Alojzi Majer. — Tisk in založba: Jožef Blaznikovih dedičev v Ljubljani.